

Aan de COVM, 17 april 2023

Voor u ligt het “advies maximaal geluidsniveau F-35,” gemaakt door de auditcommissie Permanent Geluidsmetnet vliegbasis Leeuwarden, waar ik zitting in heb en mijn dank dat ik dit even toe mag lichten.

Ik ben destijds gevraagd om zitting in de auditcommissie te nemen vanwege mijn betrokkenheid als omwonende en als huisarts in de omgeving, die zich zorgen maakte over het hoge geluidsniveau wat de F-35 zou kunnen hebben en met name het effect van te hoge geluidspieken op omwonenden, passerende fietsers, met name ook forensen en schoolgaande kinderen.

We hebben met de auditcommissie inmiddels flink wat vergaderingen gehad en meer kennis verworven omtrent het geluid van de F-35, het effect van geluid op het gehoor en de gezondheid middels presentaties van een audioloog en de GGD en stukken uit de literatuur, zoals de WHO. Er blijkt helaas geen wet te zijn voor maximaal geluidsniveau in de openbare ruimte, waar de mens (en ook dier) aan blootgesteld zou kunnen worden. Wel is er een ARBOwet voor geluidsniveaus, maar die geldt hier dus niet. We hebben hier in Leeuwarden en omgeving een unieke situatie op wereldniveau met een vliegbasis zo dichtbij de fietspaden, huizen, dorpen en de stad.

Nogmaals wil ik hierbij wel zeggen, dat ik niet tegen defensie ben en zeker in de huidige tijd weet hoe belangrijk defensie kan zijn. Het oefenen met gevechtsvliegtuigen is meer dan ooit nodig en moet mogelijk zijn. Ook de gezondheidsschade ten gevolge van het geluid van de F-35 staat in geen verhouding tot de gezondheidsschade van oorlogsslachtoffers.

Tijdens de keuze voor een nieuw gevechtsvliegtuig waren er al zorgen om het geluid van de F-35. In december 2008 hebben provincie, gemeente en omwonenden al hun zorgen geuit aan toenmalig staatssecretaris van defensie, dhr Jack de Vries. Toen is dit wel gehoord, maar dit heeft de keuze voor de F-35 uiteindelijk niet beïnvloed. Ook de omgeving van vliegbasis Leeuwarden, namelijk met veel bebouwing en huizen rondom de basis heeft de keuze niet beïnvloed.

In november 2013 stemde de Tweede Kamer in met de aanschaf van de F-35 als opvolger van de F-16 onder een aantal voorwaarden betreffende het geluid van de F-35 (motie Eijsink), waardoor er ook een permanent geluidsmetnet (PGMN) is gekomen. De zorgen over het geluid van de F-35 waren daarmee niet weg en ik heb in 2015 en 2016 contact proberen te zoeken met het ministerie van volksgezondheid. Dit ministerie bleek niet op de hoogte te zijn van de gevaren van het geluid van de F-35 op de directe omgeving en omwonende van de vliegbasis en is niet betrokken geweest. Uiteindelijk gaf het ministerie van defensie, in de persoon van dhr Kwast een reactie en beloofde een onderzoek naar de effecten van op de gezondheid van de omwonenden ten gevolge het geluid van de F-35.

Inmiddels zijn we al een aantal jaren verder en vliegt de F-35 sinds 2019 vanaf vliegbasis Leeuwarden in steeds grotere getale. Uit de metingen van het permanente geluidsmetnet blijkt dat de geluidsniveaus van de F-35 behoorlijk hoger liggen dan die van de F-16 en zeker ook de geluidspieken, bijvoorbeeld in de periode van maart tot en met oktober 2022 is gemiddeld 30 keer per maand een geluidsniveau boven de 115 dBa gemeten.

Uit de presentatie van de audioloog van Pento Audiologisch centrum Leeuwarden en ook een presentatie van de GGD Fryslan, blijkt dat bij pieken boven de 115dBa gedurende een blootstelling van 9 seconden of langer het risico van permanente onomkeerbare gehoorschade groot is.

In medische termen betekent dit, dat het trilhaarepitheel/haarcellen in de cochlea (slakkenhuis) onomkeerbaar beschadigd kan raken, waardoor permanent gehoorverlies kan optreden. Nog buiten alle andere gezondheidseffecten van te luid geluid, zoals bv. tinnitis (oorsuizen), hoge bloeddruk, psychologische klachten, zoals angst en depressie.

Het blijkt uit de metingen van het PGMN van de laatste 3 jaren dat het aantal keren dat de F-35 tijdens start en/of landing de 115dBa overschrijdt met het jaar toeneemt; nl in 2020 58X, in 2021 99X en in 2022 313x. Deze gegevens zijn verzameld uit metingen van het geluidsmeeetnet (PGMN) door Albert Sinnema, ook auditcommissielid en omwonende van de vliegbasis.

Tijdens het bezoek van de staatssecretaris van defensie dhr Maat op maandag 3 april j.l. is dit document "Advies maximaal geluidsniveau F-35" aangeboden en heeft Geert Verf in zijn presentatie uitleg gegeven hierover. In het document geven wij als auditcommissie aan dat uit de metingen blijkt dat er een (zeer) groot risico is op permanente en onomkeerbare gehoorschade voor omwonenden en passanten in de nabije omgeving van de vliegbasis.

Dit blijkt des te meer tijdens het bezoek van de staatssecretaris en genodigden aan Marsum, waar ik deel van mocht uitmaken aan de nabije burens van de vliegbasis. Zij gaven te kennen dat ze heel wat gewend zijn vanwege de vliegbasis en het geluid en overlast van de F-16 en in principe naar tevredenheid in Marsum wonen. Het geluid van de F-35 bij start of landing is echter nu allesoverheersend en als ze buiten zijn, is het bijna niet te doen. Ze drukken zelfs de oren van hun kleinkinderen dicht om hen te beschermen tegen het luide geluid. Ook in huis dendert het geluid hun lichaam binnen gaf dit gezin te kennen en dat dit zeker wel een duidelijk verschil is met de F-16.

Tot slot is het advies maximaal geluidsniveau F-35 ook een reactie op de uitspraak van toenmalig minister Hennis, die destijds pleitte om suggesties uit de regio af te wachten.

Daarop is onze reactie in ieder geval nu dan ook niet meer een suggestie, maar juist een nadrukkelijk verzoek om het ministerie van Volksgezondheid (VWS) hierbij te betrekken met de intentie omwonenden en passanten van vliegbasis Leeuwarden bescherming te kunnen bieden tegen gezondheidsschade van te luid geluid in de openbare ruimte.

Dank u wel!

Foekje Kalsbeek